

SAVEZ UDRUŽENJA PRAVNIKA
XXVIII BUDVANSKI PRAVNIČKI DANI

**SAVETOVANJE O AKTUELNIM I
SPORNIM PITANJIMA
SAVREMENOG PRAVA**

ZBORNIK RADOVA

**PROMENE U PRAVOSUDNOM ZAKONODAVSTVU
I SUDSKOJ PRAKSI**

**NOVINE U PREDNACRTU GRAĐANSKOG ZAKONIKA
REPUBLIKE SRBIJE**

**AKTUELNA PITANJA IZVRŠNOG, STEČAJNOG
I NOTARIJALNOG PRAVA**

EVOLUCIJA UPRAVNOG PRAVA

**INOVACIJE U KRIVIČNOM MATERIJALNOM
I PROCESNOM PRAVU**

TENDENCIJE U RAZVOJU EVROPSKOG I EKOLOŠKOG PRAVA

USAVRŠAVANJE RADNOG I PRAVA SOCIJALNOG OSIGURANJA

ISBN 978-86-905458-1-0

**BEOGRAD
2025.**

Zbornik radova sa Savetovanja pravnika

Budva, . jun 2025. godine

**Beograd
2025.**

ПРЕВРЕМЕНИ РАСКИД УГОВОРА О ОСИГУРАЊУ

Анстракт

Раскид уговора производи последице како за уговорне стране, тако и за трећа лица која нису учествовала у закључењу уговора у зависности од тога о којој врсти осигурања се ради. Последице раскида уговора се разликују код животних и неживотних осигурања. Разлози за раскид увек доводе до превременог раскида уговора, што значи да се тада постављају питања везана за даље покриће осигурања, плаћање и повраћај премије, као и накнаду штете. Уговор се најчешће раскида због непријављивања околности од значаја за осигурање, које се тичу ризика, али и других ситуација, затим због промена на тржишту осигурања које можемо дефинисати и као промене околности. Међутим, у раду се поставља питање и увођења клаузула о раскиду након настанка осигураног случаја, као и узастопних штета у току трајања осигурања. Но, одредбе Закона о облигационим односима су у овој материји императивне природе, тако да је осигуравач у обавези по свакој од штета у току трајања осигурања. У раду се посвећује пажња и одредбама француског и немачког законодавства у овој области.

Кључне речи: уговор о осигурању, раскид уговора, осигурани случај, штета, осигуравач.

УВОД

Раскид уговора о осигурању производи последице које су везане за саме специфичности делатности осигурања, имајући у виду да се један уговор о осигурању не мора тицати само уговорних страна, осигуравача и уговарача осигурања, који може, али не мора бити осигураник, већ и других лица која нису учествовала у закључењу тог уговора. Осим тога,

¹ Редовни професор, научни саветник; Правни факултет Универзитета Унион Београд; mail: vladimir.colovic@pravnofakultet.edu.rs.

морамо разликовати раскид уговора који се односи на животна, као и уговора која се односе на неживотна осигурања. Затим, морамо разликовати последице раскида уговора које наступају на страни осигураваача, као и на страни уговараача осигурања, односно осигураника.

Иначе, до раскида уговора о осигурању може доћи услед различитих околности, које су од утицаја на извршење самог уговора, као и на могућност покривања ризика од стране осигураваача. Сам уговор о осигурању мора бити закључен у интересу и осигураника и осигураваача, што значи да уколико дође од осигураног случаја, штета мора бити надокнађена, што је у интересу осигураника, са једне стране, док са друге стране, осигураваач мора бити у могућности да исплати штету или другу врсту износа, а да то не угрози његово пословање, како би и даље извршавао своје обавезе.

У раду ћемо посветити пажњу општим разлозима за раскид уговора о осигурању, али ћемо се задржати и на дефинисању две клаузуле, које се односе на раскид услед настанка осигураног случаја у току текућег периода осигурања, као и на настанак узастопних штета које могу довести до немогућности извршења обавезе од стране осигураваача по уговору о осигурању. Тада ћемо говорити и о агрегатном износу, односно лимиту осигурања.

Када кажемо да се ради о превременом раскиду уговора о осигурању, тада морамо имати на уму да сваки разлог за раскид наступа пре истека периода за који је уговор закључен. То значи да ће свака околност која наступи у току трајања текућег периода осигурања, односно за коју се сазнало током тог периода, бити разлог за превремени раскид уговора.

1. УОПШТЕ О РАСКИДУ УГОВОРА О ОСИГУРАЊУ

Дефинисати битне карактеристике раскида уговора о осигурању је немогуће без дефинисања дејства тог уговора. Уговор о осигурању је уговор са трајним чинидама. Испуњење обавезе дужника се одвија кроз дужи временски период. Такође, обавеза осигураваача на исплату суме осигурања и обавеза уговараача осигурања на исплату премије осигурања су трајне обавезе, јер се временски подударају са трајањем уговора о осигурању – текућим периодом осигурања.² Наиме, ако *другачије није*

² B.Matiјеvić, „Ugovor o osiguranju kao trajni obvezni odnos”, *Hrvatski časopis za Osiguranje*, No.6/2022, 111.

уговорено, уговор о осигурању производи своје дејство почев од двадесет четвртог часа дана који је у полиси означен као дан почетка трајања осигурања, па све до завршетка последњег дана рока за који је осигурање уговорено.³ Закон о облигационим односима (даље: ЗОО)⁴ садржи, пре свега, императивне норме када је у питању регулисање односа у области осигурања имовине и лица. Али, са друге стране, диспозитивне одредбе ЗОО се односе на случајеве када законодавац предвиђа могућност остварења интереса осигураника у дефинисању обима покрића, као и именовања корисника из осигурања. Што се тиче одредаба које се односе на раскид уговора, оне могу да се ублаже, односно прилагоде интересима осигураника, када осигуравач може да понуди сразмерно увећање премије, како би осигураник наставио уговор о осигурању.⁵

Кад говоримо о животним осигурањима, раскидом уговора се нарушава сврха ове врсте осигурања, која се огледа у обезбеђењу материјалне сигурности осигураника, односно корисника осигурања. Истовремено се, при већем, од очекиваног броја раскида уговора, осигуравач суочава са недовољношћу математичке резерве за измирење обавеза из животног осигурања.⁶ Морамо рећи да, ако се ради о осигурању живота и, уопште, о осигурању лица, осигуравач може да раскине уговор само када то предвиђа закон.⁷

Уговор о осигурању могу раскинути и осигуравач и уговарач осигурања пре истека рока на који је закључен. Потребна је сагласност воља обе уговорне стране, а изјава о намери да се раскине уговор, мора се дати писменим путем. А ако је у питању уговор који се односи на имовинско осигурање, осигуравач има право да раскине исти, ако је уговарач осигурања дао нетачне или непотпуне податке о ризицима у вези којих се закључио уговор, тј. ако осигуравач не би ни закључио исти да је

³ Član 922, st.1 ZOO

⁴ Закон о облигационим односима, Сл.лист СФРЈ бр. 29/78, 39/85, 45/89-одлука УСЈ и 57/89, Сл.лист СРЈ бр.31/93, Сл.лист СЦГ бр. 1/2003 – Уставна повеља и Сл.гласник РС бр. 18/2020

⁵ O. Uzelac, S.Jovanović, „Priroda normi zakona kojima je regulisan ugovor o osiguranju”, *Evropska revija za pravo osiguranja*, br.1/2023, 11.

⁶ J.Kočović, M.Jovović, M.Kočović, „Aktuarski efekti prevremenog raskida ugovora o osiguranju života”, *XLII Simpozijum o operacionim istraživanjima*, Srebrno jezero, 15-18.09.2015., Zbornik radova (u elektronskoj formi), (ur.: N.Mladenović, D.Urošević, Z.Stanimirović) Matematički institut SANU, Beograd, 80.

⁷ J.Pak, *Pravo osiguranja*, Beograd 2011, 224.

znao da se radi o takvim podacima.⁸ Такође, осигуравач може раскинути уговор ако се измене околности са којима је уговарач осигурања или осигураник упознао осигуравача у време закључења уговора, затим, ако је осигураник намерно или крајњом непажњом проузроковао настанак осигураног случаја (када говоримо о искључењима из осигурања) и ако је осигураник, намерно, после настанка осигураног случаја дао осигуравачу нетачне или непотпуне информације о самом осигураном случају, односно о елементима за утврђивање обавезе осигуравача.

У сваком случају, раскид уговора о осигурању је начин престанка пуноважног уговора који још није испуњен, односно који је само делимично испуњен. Код једностраног раскида, у питању је воља једне уговорне стране, којом изјављује да раскида уговор.⁹ До једностраног раскида може да дође на основу уговорне одредбе и на основу закона. Ако се уговор раскида на основу закона, тада треба разликовати две ситуације: када раскид наступа по самом закону и када закон овлашћује уговорну страну да раскине уговор о осигурању. У другом случају, ради се о раскиду због неиспуњења и због промењених околности. Ако раскид наступа на основу закона, тада говоримо, нпр., о стечају осигуравача, затим неплаћању премије осигурања и престанка у вези са осигураном ствари.¹⁰

Један од разлога за раскид уговора о осигурању је и пренос ствари, која је осигурана, на друго лице, када осигуравач, такође, има право на раскид уговора. Наравно, такав уговор може наставити да егзистира, што зависи од воље осигуравача, али и друге уговорне стране.

У сваком случају, осигуравач има право на премију за период док је покриће осигурања трајало. У случају да се ради о уговорима који се аутоматски продужавају након истека текућег периода, тада се они раскидају на захтев било које уговорне стране.

Рећи ћемо да, код престанка овог уговора, треба правити разлику између момента престанка уговора (у формалном смислу) и момента престанка његовог дејства, односно престанка покрића осигурања. Све разлоге престанка можемо поделити на редовне и нередовне. Уговор о осигурању најпре може престати услед испуњења уговорних обавеза, услед истека рока трајања осигурања, отказа уговора који је унапред уговорен, наступањем осигураног случаја, пропасти осигуране ствари,

⁸ J.Pak, 223.

⁹ B.Matićević (2022), 115.

¹⁰ *Ibid.*, 116.

престанак једне или обе уговорне стране и сл. Исто тако, уговор о осигурању може престати из узрока који су били присутни већ у моменту закључивања уговора (ништавост уговора), или су пак ти разлози настали после закључивања уговора, кад говоримо о раскиду.¹¹

1.1 Раскид уговора о осигурању и промењене околности

Поменули смо измењене околности као разлог за раскид уговора о осигурању. Наиме, ако у току осигурања дође до смањења ризика уговарач осигурања има право да захтева одговарајуће смањење премије, рачунајући од дана када је о смањењу ризика обавестио осигураваача. Уколико осигураваач не пристане на смањење премије, уговарач осигурања може захтевати раскид уговора.¹² Нећемо детаљно, говорити о раскиду уговора због промењених околности. Наиме, по општим правилима, код настанка промењених околности, странке имају одређена права. Ако се уговор раскине у том случају, страна која трпи има право на накнаду правичног дела штете.¹³ У вези са тим, може се поставити питање алеаторности уговора о осигурању, односно да ли она важи за обе уговорне стране. По општем правилу, алеаторност штити слабију страну, а ако говоримо о осигурању живота, тада штити само осигураника и корисника осигурања. Наиме, промена цена, тарифа, економске промене и појаве могу да се дефинишу као неуобичајени ризици, који не могу бити предвиђени у моменти закључења уговора. Но, када говоримо о осигурању живота, морамо имати на уму да је код закључења истих потребно узети у обзир и разна одступања у пословању осигуравајућег друштва, као и одступања и проблеме на тржишту осигурања. Ту могу спадати и смртност, тарифна каматна стопа, стопе приноса од инвестирања.¹⁴ Но, ако се ради о непријављивању околности, за које је осигураваач сазнао у току трајања уговора, односно, ако се ради

¹¹ З.Миладиновић, „Почетак дејства трајање и престанак уговора о осигурању и осигуравајућег покрића”, Зборник радова „XXI век – век услуга и Услужног права”, Крагујевац, 2023, 49.

¹² Е. Бикић, D.Grgić, „Ugovor o osiguranju”, *Analiz Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici* br. 21, juli 2018, 181.

¹³ Чл.133, ст 5 ЗОО; S.Jovanović, „Negativna kamatna stopa i mogućnost raskida ugovora o osiguranju života zbog promenjenih okolnosti”, *Tokovi osiguranja* br. 4/2021, 61.

¹⁴ S.Jovanović, 65.

о промени околности које утичу на ризик, па, самим тим, и на премију, тада ограничено можемо говорити о промењеним околностима, у зависности на који начин су оне наступиле.

У случају да је до промене ризика дошло независно од воље осигураника, ова околност неће имати утицаја на односе уговорних страна и њихове обавезе. И супротно, уколико је до промене ризика дошло радњом осигураника, осигураваач се ослобађа обавезе накнаде штете.¹⁵

У сваком случају, осигураник је дужан да без одлагања обавести осигураваача о промени околности које су изазване његовим поступком, односно уколико је до промене дошло без његовог утицаја у року од 14 дана од дана сазнања.¹⁶

2. РАСКИД УГОВОРА О ОСИГУРАЊУ И ОПШТИ УСЛОВИ ОСИГУРАЊА

Сврха уговора није само онај основни правни циљ или кауза који су странке хтеле да постигну његовим закључењем, већ она у себи укључује и све друге околности од важности за закључење уговора те врсте. Испитивање циља и сврхе уговора је отежано код уговора који су закључени на основу општих услова, обзиром да се, у том случају, не ради о појединачном преговарању и заједничком формулисању текста уговора, већ, напротив, о једностраном састављању општих услова једне уговорне стране, којима друга уговорна страна може само да приступи. Због тога је суд, у оваквим случајевима, дужан да утврди појединачну вољу странака којом су се оне руководиле, са једне стране, код састављања општих услова, а са друге стране, код приступања општим условима, али и да оцењује да ли су ти општи услови у складу са оним циљем који би просечно лице, као што је друга уговорна страна, желело да постигне закључењем таквог уговора.¹⁷

¹⁵ Т. Salaj, „Pojam, pravna priroda i dejstva ugovora o osiguranju”, *PRAVO – teorija i praksa*, br. 7-8 / 2006, 49.

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ V. Čolović, A. Tešić, „Upoznavanje sa opštim uslovima osiguranja kao uslov za zaključenje ugovora o osiguranju”, *Zbornik radova „Osiguranje, naknada štete i parnični postupak”*, Beograd 2014, 85.

Морамо поменути и услове осигурања, који могу бити наметнути од стране обе уговорне стране, а који могу бити везатни и за различите околности у осигурању. У том смислу, услови осигурања морају имати велику улогу у заштити осигураника, али и осигуравача.¹⁸ Наиме, некоректни услови су услови који, нпр., осигуравачу дају право да раскине уговор *ad libitum*, а да при томе исто право није предвиђено за потрошача (у осталим уговорима), или услови који овлашћују осигуравача да задржи износе плаћене за услуге које осигуранику још нису извршене кашњењем осигуравача, ако је осигуравач тај који раскида уговор о осигурању. Затим, некоректни услови су они који овлашћују осигуравача да раскине уговор без разумног обавештења, осим ако постоје озбиљни разлози за тако нешто. Услови који дозвољавају осигуравачу да једнострано измени услове уговора о осигурању, без ваљаног разлога наведеног у уговору су недозвољени. Ова категорија такође може да обухвата повећање премије током трајања осигурања. Исто тако, као некоректне и непоштене услове наводимо и оне који захтевају од осигураника који прекрши уговор да плати несразмерно високу суму надокнаде штете.¹⁹ Непоштена уговорна одредба је ништавна, али ће уговор остати на снази, ако може да опстане и без те одредбе. Због тога можемо да поставимо питање, који елементи морају да се испуне да би се нека уговорна одредба сматрала непоштеном. По неким општим критеријумима, непоштена уговорна одредба је она, о којој се нису појединачно водили преговори, ако она, супротно начелу савесности и поштења, проузрокује неједнакост у правима и обавезама уговорних страна, а на штету.²⁰

У вези са наведеним, морамо разликовати законске основе раскида и основе раскида који су прописани општим условима. Једностранни раскид може наступити, само, ако је прописан законом. Но, неки аутори су мишљења да до једностраног раскида може доћи и на основу одредбе у уговору.²¹ Морамо имати на иму да, код права на раскид уговора о осигурању, треба водити рачуна о уговорној равнотежи.²² Изјава о намери раскидања уговора о осигурању мора бити дата у предвиђено

¹⁸ В.Чоловић, „Обавеза обавештавања уговарача осигурања и осигураника као вид заштите потрошача”, Право и привреда бр. 4-6/2014, 575

¹⁹ V. Čolović, A. Tešić, 88.

²⁰ В.Чоловић, 576.

²¹ B. Matijević, *Osiguranje, management-ekonomija-pravo*, Zadar 2010, 384.

²² N. Petrović Tomić, *Pravo osiguranja, Sistem*, knjiga prva, Beograd 2019, 369.

време пре истека рока на који је уговор закључен. Исто тако, изјава о раскиду мора бити дата у форми која обезбеђује сигуран доказ да је иста упућена тачно одређеног дана.²³

Осим тога, условима осигурања се мора омогућити осигуранику да има додатни временски период, након закључења уговора, у коме он може, додатно, да размисли да ли жели да остане обавезан тим актом или не. Он може да раскине уговор без навођења разлога. Али, морамо рећи да је једнострани раскид у супротности са начелом *pacta sunt servanda*, иако он штити осигуранике.²⁴

3. КЛАУЗУЛЕ О НАСТАНКУ ОСИГУРАНОГ СЛУЧАЈА И УЗАСТОПНИМ ШТЕТАМА У ТОКУ ТРАЈАЊА ОСИГУРАЊА

Поменућемо две клаузуле, за које се поставља питање њиховог егзистирања у уговору о осигурању, а које се односе на настанак осигураног случаја и узастопне штете у току трајања осигурања. Прво питање, које се овде поставља, јесте, да ли се уговор о осигурању може раскинути, ако је током трајања покрића, осигураник имао осигурани случај. Осврнућемо се и на одредбе хрватског Закона о обвезним односима (даље: ЗООХ)²⁵, из којих произлази да су осигуравач и уговарач осигурања слободни да одреде време за које се закључује уговор. Само ако уговорне стране нису ништа одредиле, тада се примењује одредба ЗООХ, која дефинише да свака страна може раскинути уговор са даном доспелости премије уз обавештење друге стране најкасније три месеца пре доспелости премије.²⁶ Обавештење мора да буде достављено писаним путем.²⁷ Међутим, ако је уговор закључен на период дужи од пет година, тада свака страна може да раскине уговор након протекла пет година, уз отказни рок од шест месеци. Одредба ЗООХ се не може мењати, односно стране не могу уговорити ништа друго што се односи

²³ N. Petrović Tomić, 369.

²⁴ A. Keglević, „Zaštita osiguranika pojedinca kod ugovora o osiguranju”, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, v. 34, br. 1, Rijeka 2013., 219.

²⁵ Zakon o obveznim odnosima, *Narodne novine* br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22, 155/23.

²⁶ Члан 946 ЗООХ.

²⁷ Ćurković M., *Prijevremani raskid ugovora o osiguranju zbog šteta koje je imao osiguranik - Obveza osiguratelja platiti uzastopne štete.* - 8.9.2024.; <https://www.osiguranje.hr/ClanakDetalji.aspx?22919>, 11.4.2025.

на забрану искључења права сваке стране да раскине уговор. Постоји, наравно, слободна воља уговорних страна да одреде трајање уговора, а ако ништа није одређено, онда се примењује одредба ЗООХ.

У сваком случају, уговори о осигурању могу садржавати клаузуле о превременом раскиду из различитих разлога. Један од разлога може бити, управо, настанак осигураног случаја, једног или више њих. Овакве клаузуле су резултат опреза осигуравача, који не могу знати све чињенице везане за понашање осигураника, односно чињеница везаних за настале штете у ранијем периоду. Ова клаузула је отежавајућа за осигураника. Поставља се питање њене дозвољености и са становишта заштите права потрошача. У сваком случају, да би оваква клаузула имала дејство, потребно је да постоји сагласност воља, али и да то право нема само осигуравач, него и осигураник односно уговарач осигурања. Значи, осигураник такође има право да раскине уговор, уколико понашање осигуравача у вези насталог осигураног случаја није у складу са очекивањима осигураника и правилима у осигурању. Свако обавештење о раскиду мора да садржи рок како би могли да се пријаве сви осигурани случајеви, који су настали у текућем периоду осигурања. А клаузула о превременом раскиду уговора о осигурању мора бити посебно наведена у полиси и потписана од стране уговарача. Без обзира на наведено, по нашем мишљењу, уговарање овакве клаузуле није дозвољено.

3.1 Случајеви настанка више штета (узастопне штете)

Током текућег периода осигурања осигураник може да доживи више осигураних случајева, односно узастопних штета. По ЗООХ, уколико се током истог периода осигурања догоди више узастопних штета, накнада се, за сваку од њих, одређује и исплаћује у потпуности, а у односу на целу суму осигурања, без умањења за износ накнада које су раније плаћене.²⁸ Значи, осигураник ће имати право на потпуну накнаду без одбијања износа који су раније исплаћени. Иначе, ова клаузула је отежавајућа за осигураваче. Постоји могућност да осигуравачи унесу у услове осигурања разне малусе код настанка другог, трећег осигураног случаја. Али, без обзира, обавеза осигуравача је иста по сваком осигураном случају.

Поставља се питање да ли постоји одређена веза између клаузуле о превременом раскиду уговора и клаузуле о обавези плаћања узастопних

²⁸ Члан 949, ст. 6 ЗООХ.

штета. Оговор је позитиван, обзиром да обавеза плаћања узастопних штета доводи до чешћих уговарања клаузула о превременом раскиду уговора, због насталих осигураних случајева.

Осигуравач не може да одбије да исплати новонасталу штету, а не може ни да умањи износ исте, само зато што је осигураник већ раније, имао по истом уговору једну или више штета. Наравно, ствар је пословне политике осигуравача да о насталим штетама и о таквом осигуранику води рачуна и да код идућег уговора одлучи да ли ће са њим да закључи уговор или не (осим код обавезних осигурања код којих мора закључити уговор, ако то осигураник затражи), односно – ако одлучи да закључи нови уговор – под којим условима ће га закључити, а то се, најчешће, односи на висину премије код осигураника који је у претходним раздобљима имао случај узастопних штета, или евентуално увођење тзв. годишњег агрегатног лимита, дакле максималног износа које покрива осигурање на годишњем нивоу.²⁹

Поменућемо и Услове за каско осигурање возила једног осигуравача који предвиђају клаузулу која гласи: „Максимална обвеза осигуравача за све штете које настану за време трајања полисе осигурања је мања или једнака основици за обрачун премије која је наведена на полиси осигурања. Након што осигуравач за штете по полиси осигурања обрачуна износ једнак основици за обрачун премије, покриће осигурања по полиси престаје”. Овом клаузулом у уговору о осигурању осигуравач је искључио покриће тзв. узастопних штета, што је супротно одредби чланка 949., ст. 6. ЗООХ. Одредбе Закона су когентне природе, од којих се може одступити у уговору (и условима осигурања) само ако то Закон дозвољава или ако су одступања у несумњивом интересу осигураника. Клаузула из наведених Улова осигурања је супротна одредби ЗООХ, што значи да је ништава. Ништавост те одредбе Улова нема за последицу ништавост уговора о осигурању. Према томе, осигуравач мора исплатити износ осигурања последње штете у целини и нема право због тога да раскине уговор о осигурању.³⁰

²⁹ Ćurković M., Hoće li osiguratelj platiti ako sam imao više uzastopnih šteta? - 13.5.2019.; <https://www.osiguranje.hr/ClanakDetalji.aspx?19850>, 12.4.2025.

³⁰ Ćurković M., Uzastopne štete na autu i kasko osiguranje, - 8.5.2017.; <https://www.osiguranje.hr/ClanakDetalji.aspx?18290>, 9.4.2025.

3.2 Агрегатни износ осигурања

Агрегатни износ или лимит осигурања представља горњу границу обавезе осигураваача за све осигуране случајеве унутар једне године – текућег периода осигурања. Значи, укупна обавеза осигураваача по једном уговору о осигурању може бити максимално до агрегатног износа без обзира на број осигураних случајева.³¹ Затим, **агрегатна франшиза** је специфична клаузула, коју налазимо у осигурању, посебно осигурању од одговорности, а по којој осигураваач сакупља све исплате да би одредио ограничење своје обавезе њеним износом. Осигураваач наведено чини на два начина. Први начин је да не плаћа штете у целини, све док не достигну износ уговорене агрегатне франшизе, а након тога плаћа штете у пуном износу. Други начин је кад осигураник, код закључења уговора, уплаћује агрегатну франшизу, након чега осигураваач одмах плаћа све штете, обзиром да је агрегатна франшиза, већ уплаћена од стране осигураника, Као што смо рекли, дефинисање овог института је погодно код осигурања од одговорности, нарочито код аутоодговорности, обзиром да тада осигураваач не може оштећеном да упутити приговор да осигураник има уговорену франшизу. Иначе, агрегатна франшиза се уговара код флотног осигурања возила, обзиром да се тако лакше усклађује премија са ризиком. Иначе, уз агрегатну франшизу могуће је уговорити и обичну франшизу, која се примењује на сваку појединачну штету.³² Значи, **годишњи лимит исплата** је клаузула, којом осигураваач ограничава своју обавезу исплате износа осигурања. Тада, осигураваач плаћа штете само до исцрпљења уговореног годишњег износа штета. По томе је годишњи лимит сличан агрегатној франшизи, а ипак није франшиза и разликује се од ње. Наиме, код франшизе осигурана вредност ствари, односно интереса није уговором ограничена. Осигураник има осигурање на пуну вредност своје ствари односно интереса, само што део штете пада на његов рачун. Клаузулом о годишњем лимиту исплаћених штета ограничава се стварна вредност осигураног интереса. Управо зато годишњи лимит исплаћених штета мора бити уговорен у таквом износу који гарантује да та клаузула неће денатуризовати уговор о осигурању.

³¹ Ćurković M., Što je to agregatni limit u osiguranju od odgovornosti za štetu?, <https://burza.com.hr/portal/sto-je-to-agregatni-limit-u-osiguranju-od-odgovornosti-za-stetu/12053>, 15.4.2025.

³² Ćurković M., Agregatna franšiza i godišnji limit - 21.3.2024.; <https://www.osiguranje.hr/ClanakDetalji.aspx?22680>, 9.4.2025.

То значи да ограничење годишњег лимита само до висине уговорене суме осигурања за осигураника ствара ситуацију непокривености која је супротна обавези осигуравача на потпуну накнаду.³³

Законски су уређени случајеви узастопних штета, чиме се дефинише остварење више осигураних случајева који се догоде један за другим у оквиру истог текућег периода осигурања, када се сума осигурања за сваки од осигураних случајева, посебно, одређује и исплаћује у потуности, а у односу на целокупну суму осигурања који је уговорен уговором, без умањења за износ накнада које су исплаћене у наведеном периоду. То значи да је клаузула о агрегатном лимиту супротна одредбама ЗОО и она није дозвољена. Поновимо, уколико би се дозволило уговарање агрегатне клаузуле, то би довело до денатурализације осигурања. На пример, осигуравач одреди агрегатни лимит који је једнак уговореној суми осигурања или је незнатно већи од суме осигурања по једном осигураном случају. То би, онда, значило да би осигураник након сваког осигураног случаја морао да закључује нови уговор о осигурању како би се покрио исти ризик осигурања.

4. РАСКИД УГОВОРА О ОСИГУРАЊУ У ЗАКОНОДАВСТВИМА ФРАНЦУСКЕ И НЕМАЧКЕ

Са становишта регулисања материје раскида уговора о осигурању, веома је битно да се, кратко, осврнемо и на одредбе у упоредном законодавству. Немачко и француско законодавство садрже интересантне одредбе о раскиду уговора. Немачки Закон о уговорима о осигурању (даље: ЗУОН)³⁴ садржи одредбе о превременом раскиду уговора о осигурању. Раскид у начелу производи дејства *ex tunc*. Међутим код уговора о осигурању, који представљају трајне облигационе односе, дејство раскида се не простире на протекли део времена трајања уговора. Поред осигураника и осигуравач има право раскида уговора у посебним случајевима. Пре свега, осигуравач може раскинути уговор,

³³ *Ibid.*

³⁴ Закон о уговорима о осигурању Немачке – ЗУОН, Gesetz über den Versicherungsvertrag –VVG, , 23.11.2007. (Сав.сл.гласник I, 2631), измене и допуне у складу са чл.2 Закона од 20.09.2013. (Сав.сл.гласник И, 3642), измене и допуне у складу са чл.15 од 17.08.2017. (Сав.сл.гласник И, 3214), измене и допуне у складу са чл.2 Закона од 30.11.2019. (Сав.сл.гласник И,1942,1945)

уколико осигураник не пријави или погрешно пријави околности везане за ризик.³⁵ Такође, осигуравач може да раскине уговор, ако осигураник не плати прву премију, односно целу премију, ако је она једнократна.³⁶ ЗУОН дефинише да је осигуравач овлашћен да тражи раскид у овом случају, све док плаћање не буде извршено. То значи да осигуравач може оставити додатни рок за плаћање премије, без обзира да ли се плаћа на рате или је једнократна. Осигуравач неће моћи да захтева раскид уговора, ако осигураник није крив што није плаћена премија. ЗУОН дефинише да осигуравач има право да све случајеве превременог раскида уговора може предвидети општим условима осигурања.³⁷

Но, код непријављивања околности од значаја везаних за ризик, могу, осим раскида да наступе и друге правне последице, као што је отказ уговора или измена уговора. Код раскида уговора, осигуравач се ослобађа плаћања накнаде, ако би непријављена околност утицала на обавезу плаћања накнаде.³⁸

ЗУОН садржи одредбу која носи наслов „Превремени престанак уговора”. Та одредба се односи на чињеницу да осигуравачу припада само део премије, ако престане уговорни однос пре истека периода осигурања. Део премије мора да одговара временском периоду који је протекао, односно у коме је постојало покриће. Ако је до раскида уговора дошло услед непријављивања околности од значаја за ризик, тада осигуравачу припада премија до момента док изјава о раскиду или оспоравању уговора не постане пуноважна.³⁹ Код повреде обавеза пријављивања околности, раскид уговора је искључен, али осигуравач може, у року од месец дана, од тренутка када је сазнао за непријављену или погрешно пријављену околност, да откаже уговор и да одбије плаћање накнаде осигуранику.⁴⁰

У сваком случају, ЗУОН јасније, у односу на законодавство Републике Србије, дефинише ситуације у којима може да дође до превременог престанка уговора о осигурању. Оно на чему ЗУОН инсистира је пријављивање околности, што је и разумљиво, обзиром да се уговор о

³⁵ Пар. 19, ст. 2 ЗУОН.

³⁶ Пар. 37, ст. 1 ЗУОН.

³⁷ S. Đorđević, D. Samardžić, *Nemačko ugovorno pravo osiguranja sa prevodom Zakona (VVG)*, IRZ, Beograd 2014., 77-78.

³⁸ S. Đorđević, D. Samardžić, 59.

³⁹ Пар. 39 ЗУОН.

⁴⁰ Пар. 59 и 131 ЗУОН.

осигурању односи на покривање ризика, а уколико дође до повећања ризика или његовог смањења, сигурно је и да услови осигурања морају да се мењају. Одговорност осигураника је овде истакнута, обзиром да је он дужан да пријави околности везане за ризик приликом закључења уговора, као и све промене које наступе у току текућег периода осигурања.

Осврнућемо се и на одредбе Законика о осигурању Француске у овој области.⁴¹ Уколико услови осигурања предвиђају могућност да осигуравач раскине уговор након настанка осигураног случаја, раскид наступа након 30 дана од дана када је са тим упознат осигураник. Но, ако након протекла рока од 30 дана, осигуравач прихвати уплату премије или дела премије која одговара периоду осигурања након настанка осигураног случаја, не може да искористи могућност да раскине уговор. Ако осигуравач раскине односни уговор о осигурању, на наведени начин, тада осигураник има право да у року од 30 дана раскине друге уговоре о осигурању, ако је исте закључио са осигуравачем. Раскид од стране осигураника, на наведени начин, подразумевају обавезу осигуравача да врати премију или део премије који се односе на период у коме ризик није покривен.⁴²

Ако се повећа ризик током трајања уговора, на начин да осигуравач не би закључио уговор, да су му те околности биле познате у време закључења уговора, тада он има право да раскине уговор или да понуди осигуранику одржавање тог уговора на снази уз повећање премије. У првом случају, раскид ступа на снагу тек десет дана након обавештења осигуранику и осигуравач тада мора да врати осигуранику део премије за период у коме ризик није покривен. У другом случају, ако осигураник не прихвати да плати повећану премију или ако изричито одбије нови уговор у року од тридесет дана од дана понуде, осигуравач може раскинути уговор по истеку наведеног рока, под условом да је о том праву обавестио осигураника. Али, осигуравач не може да упути примедбе на повећање ризика, ако је, након што је о томе обавештен, изразио сагласност за наставак осигурања.⁴³ Иста одредба Законика предвиђа и да осигураник има право, у случају смањења ризика током трајања

⁴¹ European Commission, Termination of insurance contracts, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ec.europa.eu/justice/contract/files/expert_groups/termination_en.pdf, 20.4.2025.

⁴² *Ibid.*, art. R*113-10 French Insurance Code.

⁴³ *Ibid.*, art. L 113-4 French Insurance Code.

уговора, на смањење износа премије. Ако осигуравач не пристане на наведено, осигураник може раскинути уговор. Одредбе овог члана не примењују се на осигурање живота или здравствено осигурање.⁴⁴

Ако у току трајања уговора дође до: - промене пребивалишта; - промене брачног статуса; - промене режима брачне имовине; - промене занимања; - професионалног пензионисања или трајног престанка професионалне делатности, свака од страна може раскинути уговор о осигурању који покрива ризике који су директно повезани са ранијом ситуацијом, а који нису присутни у новонасталој ситуацији (након насталих промена). Уговор се може раскинути само три месеца од датума догађаја. Осигуравач мора надокнадити осигураннику део премије за период у коме ризик није покривен. Ова одредба се, такође, не примењује на животно осигурање.⁴⁵

Издвојили смо најбитније одредбе немачког и француског законодавства које се односе на раскид уговора о осигурању и можемо закључити да су оне сличне или исте са одредбама у нашем уговорном праву осигурања. Оно што можемо издвојити, односи се на јасније дефинисање раскида уговора, ако осигураник не плати део премије или целу премију осигурања у немачком ЗУОН, као и одредбу Законика о осигурању Француске која се односи на промене чињеница везаних за живот осигураника, а што је од утицаја на егзистирање уговора о осигурању.

ЗАКЉУЧАК

Иако је материја раскида уговора о осигурању регулисана како законским одредбама, тако и одредбама општих услова осигурања, ова материја захтева специфичан приступ који ће омогућити детаљније регулисање овог, веома значајног, питања. Та питања се односе на дефинисање промена околности које утичу на статус уговора, затим на обавезу осигуравача у случају настанка узастопних штета у току текућег периода осигурања или настанка осигураног случаја који исцрпљује лимит осигурања, као и на питање непоштених одредби у уговору о осигурању. Кад је у питању промена околности, морамо рећи да свака промена околности у току трајања осигурања не утиче на ризик, али може

⁴⁴ *Ibid.*, art. L 113-4 French Insurance Code.

⁴⁵ *Ibid.*, art. L113-16 French Insurance Code.

утицати на сам уговор о осигурању, о чему смо и говорили код анализе француског законодавства у овој области. То значи да би и друге околности могле да утичу на уговор, ако исте не би одговарале интересима уговорних страна. Затим, свака промена ризика не може да се дефинише као промењена околност, у смислу да ослобађа уговорне стране одговорности. Наиме, ако је повећање ризика могло да буде предвиђено или је морало бити узето у обзир у току закључења уговора, онда та чињеница не би могла да буде узрок раскида уговора, без одговарајуће накнаде штете. Следеће, узастопне штете или један осигурани случај који достиже лимит осигурања не одговарају интересима осигуравача. Сигурно је да осигуравач наведено мора да предвиди општим условима осигурања, односно у самој полиси, што би довело и до значајнијег повећања премије. У том смислу би требало размислити и код дефинисања законске одредбе која се односи на наведено, као и одредаба општих услова осигурања. Сигурно је да се тиме умањују права осигураника, али се, са друге стране, поставља питање и финансијских могућности осигуравача. Најзад, непоштене одредбе су јасније регулисане како законским одредбама, тако и општим условима осигурања. Но, опстанак уговора о осигурању зависи од воље обе уговорне стране, што значи да, ако нека од одредба проузрокује неједнакост у уговору, тада странка која трпи штету због тога, има право на раскид. У сваком случају, материја раскида уговора о осигурању заслужује сталну пажњу, а напред поменута питања јаснију анализу и регулисање.

ЛИТЕРАТУРА:

Монографије, чланци:

- Bikić E., Grgić D., „Ugovor o osiguranju”, *Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici* br. 21, juli 2018, str. 155-193.
- Đorđević S., Samardžić D., *Nemačko ugovorno pravo osiguranja sa prevodom Zakona (VVG)*, IRZ, Beograd 2014.
- European Commission, Termination of insurance contracts, French Insurance Code, [chrome-extension://efaidnbmnnnnibpcajpcglclefindmka j/https://ec.europa.eu/justice/contract/files/expert_groups/termination_en.pdf](https://ec.europa.eu/justice/contract/files/expert_groups/termination_en.pdf), 20.4.2025.

- Jovanović S., „Negativna kamatna stopa i mogućnost raskida ugovora o osiguranju života zbog promjenjenih okolnosti”, *Tokovi osiguranja* br. 4/2021, str. 57-71.
- Keglević A., „Zaštita osiguranika pojedinca kod ugovora o osiguranju”, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, v. 34, br. 1, Rijeka 2013., str. 209-235.
- Kočović J., Jovović M., Kočović M., „Aktuarski efekti prevremenog raskida ugovora o osiguranju života”, *XLII Simpozijum o operacionim istraživanjima*, Srebrno jezero, 15-18.09.2015., Zbornik radova (u elektronskoj formi), (ur.: N.Mladenović, D.Urošević, Z.Stanimirović) Matematički institut SANU, Beograd, str.77-80.
- Matijević B., *Osiguranje, management-ekonomija-pravo*, Zadar 2010.
- Matijević B., „Ugovor o osiguranju kao trajni obvezni odnos”, *Hrvatski časopis za Osiguranje*, No.6/2022, str. 107-123.
- Миладиновић З., „Почетак дејства трајање и престанак уговора о осигурању и осигуравајућег покрића”, Зборник радова „XXI век – век услуга и Услужног права”, Крагујевац, 2023, стр. 37-64.
- Pak J., *Pravo osiguranja*, Beograd 2011.
- Petrović Tomić N., *Pravo osiguranja, Sistem*, knjiga prva, Beograd 2019.
- Salaj T., „Pojam, pravna priroda i dejstva ugovora o osiguranju”, *PRAVO – teorija i praksa*, br. 7-8 / 2006, str. 32-50.
- Uzelac O., Jovanović S., „Priroda normi zakona kojima je regulisan ugovor o osiguranju”, *Evropska revija za pravo osiguranja*, br.1/2023, str. 8-12.
- Čolović V., Tešić A., „Upoznavanje sa opštim uslovima osiguranja kao uslov za zaključenje ugovora o osiguranju”, Zbornik radova „Osiguranje, naknada štete i parnični postupak”, Beograd 2014, str. 77-96.
- Чоловић В., „Обавеза обавештавања уговарача осигурања и осигураника као вид заштите потрошача”, *Право и привреда* бр. 4-6/2014, стр. 565-579.
- Ćurković M., Prijevremeni raskid ugovora o osiguranju zbog šteta koje je imao osiguranik - Obveza osiguratelja platiti uzastopne štete. - 8.9.2024.; <https://www.osiguranje.hr/ClanakDetalji.aspx?22919>, 11.4.2025.
- Ćurković M., Hoće li osiguratelj platiti ako sam imao više uzastopnih šteta? - 13.5.2019.; <https://www.osiguranje.hr/ClanakDetalji.aspx?19850>, 12.4.2025.
- Ćurković M., Agregatna franšiza i godišnji limit - 21.3.2024.; <https://www.osiguranje.hr/ClanakDetalji.aspx?22680>, 9.4.2025.
- Ćurković M., Uzastopne štete na autu i kasko osiguranje, - 8.5.2017.; <https://www.osiguranje.hr/ClanakDetalji.aspx?18290>, 9.4.2025.

- Ćurković M., **Što je to agregatni limit u osiguranju od odgovornosti za štetu?**, <https://burza.com.hr/portal/sto-je-to-agregatni-limit-u-osiguranju-od-odgovornosti-za-stetu/12053>, 15.4.2025.

Прописи:

- Закон о облигационим односима, Сл.лист СФРЈ бр. 29/78, 39/85, 45/89-одлука УСЈ и 57/89, Сл.лист СРЈ бр.31/93, Сл.лист СЦГ бр. 1/2003 – Уставна повеља и Сл.гласник РС бр. 18/2020
- Закон о obveznim odnosima, *Narodne novine* br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22, 155/23.
- Закон о уговорима о осигурању Немачке – ЗУОН, Gesetz über den Versicherungsvertrag –VVG, , 23.11.2007. (Сав.сл.гласник I, 2631), измене и допуне у складу са чл.2 Закона од 20.09.2013. (Сав.сл.гласник И, 3642), измене и допуне у складу са чл.15 од 17.08.2017. (Сав.сл.гласник И, 3214), измене и допуне у складу са чл.2 Закона од 30.11.2019. (Сав. сл.гласник И,1942,1945)

Vladimir Čolović⁴⁶

PREMATURE TERMINATION OF THE INSURANCE CONTRACT

Summary

Termination of the contract has consequences for both the contracting parties and third parties who did not participate in the conclusion of the contract, depending on the type of insurance involved. The consequences of contract termination are different for life and non-life insurance. Reasons for termination always lead to premature termination of the contract, which means that questions arise regarding further insurance coverage, payment and refund of premiums, as well as compensation for damages. The contract is most often terminated due to failure to report circumstances of importance for insurance, which concern risk, but also other situations, as well as due to changes in the insurance market, which can also be defined as changed circumstances. However, the paper also raises the issue of introducing termination clauses after the occurrence of an insured event, as well as consecutive damages during the insurance period. However, the provisions of the Law on Obligations are of an imperative nature in this matter, so the insurer is obligated for each claim during the insurance period. The paper also pays attention to the provisions of French and German legislation in this area.

Key words: insurance contract, termination of contract, insured event, damage, insurer.

⁴⁶ Ph.D in Law; Full Professor; Faculty of Law Union University, Beograd.